

myönteisellä tavalla Nobelin rauhanpalkinnon jakopäätökseen; teoksestahan ilmestyi myös englanninkielinen versio (Urho Kekkonen. A Statesman for Peace). Teoksen tämä funktio ei kuitenkaan tunnetusti täyttynyt; seikka, jota ei voitane laskea tämän niteen syyksi.

'Urho Kekkonen — rauhanpolitiikko'-teoksen kirjoittajakunta koostuu tavallaan kolmesta ryhmästä: Suomen ulkoasiainhallinnossa toimivista tai pitkään toimineista henkilöistä (Hyvärinen, Jakobson, Törnudd ja Iloniemi), Suomen ulkopoliittikaan suuntaan tai toiseen vaikuttavista taustavoimista (Valtasaari, Apunen, Pajunen ja Laitinen) sekä muista pohjoismaista peräisin olevista kommentaattoreista (Brodin, Wahlbäck, Brundtland ja Haagerup), joilla on perinteisesti ollut läheiset kontaktit useimpiin yllämainituista suomalaisnimistä. Teoksen tutkimuksellinen elementti pohjautuu siihen, että yllämainituista henkilöistä ainakin Brodin, Apunen, Wahlbäck, Brundtland ja Törnudd askaroivat edelleenkin tutkimuksen parissa. Ei liene kuitenkaan kohtuutonta sanoa, että kyseinen elementti jää kirjassa suhteellisen ohueksi ja tuskinpa se lienee tässä yhteydessä muunlaiseksi tarkoitettukaan.

Kirjoittajakunnan tietty heterogeenisuus takaa sen, että Korhosen toimittama teos antaa Urho Kekkosesta ja hänen politiikastaan sangen moniulotteisen kuvan. Hänen toimintaansahan tarkastellaan sekä eri politiikan lohkoilla että niin suomalaisesta kuin pohjoismaisestakin näkökulmasta käsin. Yhtenäinen ote teoksesta jää kuitenkin puuttumaan ja ehkä siksi sen perusteella on sangen vaikea hahmottaa Urho Kekkosen harjoittaman politiikan kokonaiskuvaa. Sen saamiseksi kannattaa lukea vaikkapa Jukka Nevakiven äskeinen artikkeli.¹ Kyetäkseen antamaan jonkinlaisen käsityksen Korhosen toimittaman kirjan ilmeestä siirryn seuraavassa käsittelemään lyhyesti eräiden kirjoittajien esiintuomia ajatuksia. Lähdän liikkeelle Kekkosen toiminnan pohjoismaisista tarkkailijoista.

Voisi sanoa, että pohjoismaisten tarkkailijoiden näkemykset Urho Kekkosen ja Suomen harjoittamasta ulkopoliittikasta ovat osaltaan hyvinkin sympaattisia; johtuneeko tämä sitten siitä, että artikkelit on kirjoitettu nimenomaan juhlakirjaa varten. Niinpä Wahlbäck kysyy,

KEIJO KORHONEN (toim.), **Urho Kekkonen. Rauhanpolitiikko**. Otava, Keuruu 1975, 212 ss.

Joskus kirjoja voidaan luokitella sen perusteella, ovatko ne yksi- vai monifunktioisia. Esillä olevaa teosta voidaan monestakin syystä pitää jälkimmäiseen luokkaan kuuluvana, sillä onhan se eräiden tutkimuksellisten elementtien ohella tarkoitettu Urho Kekkosen 75-vuotisjuhlakirjaksi. Kukaan ei kieltäne myöskään sitä, että Korhosen toimittama teos oli tarkoitettu vaikuttamaan Kekkosen kannalta

eikä Ruotsin mielipide — jolla on ajoittain ollut vaikeuksia Kekkonen politiikan seuraamisessa — olekin vasta muutaman vuoden päästä hänen tekemistään aloitteista, kun kuvio on selkiintynyt, hoksannut asian (s. 102)? Vielä vähemmän tulkinnanvarainen on Brundtlandin arvio yya-sopimuksesta, joka on ollut 'edullinen paitsi sen molemmille suoranaisille osapuolille myös niille maille, joiden etujen mukaista Suomen vakaa puolueettomuuspolitiikka on. Ehkä Suomi olisi voinut hankkia jotakin tunnustusta puolueettomuuspolitiikalleen myös ilman yya-sopimusta, mutta sellaisen puolueettomuuspolitiikan pohjana olisivat todennäköisesti olleet paljon jännittyneemmät suomalais-neuvostoliittolaiset suhteet' (s. 123). Toisaalta täytyy Brundtlandin osalta todeta se, että hänen teoriasensa Pohjolan tasapainosta — vaikkakin se on kehittynyt myönteiseen suuntaan alkuvuosien jäykästä mekanistisuudesta — herättää edelleenkin epäilyksiä allekirjoittaneen mielessä. Näin lähinnä sen vuoksi, että Brundtlandin omaksuma selitysmalli ei tunnu tässä yhteydessä järin käyttökelpoiselta, vaan johtaa helposti selitykseen vanhan 'post hoc, ergo propter hoc'-tuttavan avulla.

Hyvänpuoleisen asiantuntemuksen ohella pohjoismaisten kommentaattoreiden artikkeleissa esiintyy myös ilmeisiä virheitä, joskin niitä on suhteellisen harvassa. Niinpä tanskalainen Haagerup toteaa, että Suomessa on kommunistien kannan lisäksi ulkopoliittisissa näkemyksissä kohta painotusta: toiset haluavat ulkopoliitiikan suuntautuvan entistä globaalisemmin, toiset taas enemmän itään suuntautuvaa turvallisuuspolitiikkaa, joka sodan sattuessa tukeutuisi avoimemmin Neuvostoliittoon (s. 146). Nämä painotukset eivät missään tapauksessa liene erillisiä, vaan pikemminkin saman suhtautumistavan kaksi eri puolta. Sen vastapainoksi voitaneen asettaa näkemys, joka panee suhteellisesti vähemmän painoa suhteille (varsinkin sodanaikaisille) Neuvostoliittoon ja painottaa enemmän yhteistyötä Länsi-Euroopan kanssa globaalin yhteistyön sijasta.

Katarina Brodinin artikkeli Urho Kekkonen ulkopoliittisesta ajattelutavasta on — jälleenkö juhlakirjasta johtuen — huomattavasti eräitä edeltäjiään säyseämpi,² joskin siinäkin on

havaittavissa eräitä tulkinnallisia pukinsorkkia. Mainittakoon niistä tässä yhteydessä pari. Ensimmäkin Brodin korostaa aikaisempaan tyyliinsä Suomen ja Ruotsin puolueettomuuspolitiikan taustalla olevien näkemysten ja perustelujen samankaltaisuutta (s. 16), jota seikkaa eräät muutkin ruotsalaiset kommentoijat ovat painottaneet, mutta joka suomalaiselta taholta on yleensä torjuttu.³ Toisaalta Suomen ulkopoliitiikan nykytilanteesta on sangen vaikea ymmärtää sitä Brodinin näkemystä, että 'Suomen toimelias ulkopoliitiikka on kärjistänyt vastakohtaisuutta, joka piilee sen kahden pääpyrkimyksen välillä, nimittäin ystävällisten idänsuhteiden ja puolueettomuuden välillä (s. 19—20). Olisiko mahdollisesti niin, että tällainen vastakohtaisuus ilmenisi, jos Suomi pyrkisi harjoittamaan nykyisentyypistä politiikkaansa ruotsalaisen puolueettomuusmääritelmän pohjalta, mutta joka vastakohtaisuus on Suomessa nykyisin omaksutun puolueettomuuskäsityksen kannalta lähinnä näennäinen?

Teoksen suomalaisista kirjoittajista kiintyy huomio ennen kaikkea Paavo Laitisen ja Risto Hyvärisen artikkeleihin. Laitinen pohtii artikkelissaan sangen laajasti Suomen kansainvälisiä taloudellisia suhteita vuosina 1956—75. Hänen lähtökohtansa on puhtaasti integrationistinen ja vapaakauppamalliin nojaava. Tässä mielessä hänen kirjoituksensa on miltei suoranaista jatkoa niille vapaakauppaa puoltaville ulkoministeriön virkamiesten näkemyksille, joita julkaistiin useissa yhteyksissä viime vuosikymmenen vaihteessa.⁴ Yhteistä näille näkemyksille on ollut halu vähentää valtion valvontamahdollisuuksia ulkomaisissa taloussuhteissa sekä vapautua tavarakauppaa ja valuutanvaihtoa koskevista rajoituksista. Toinen maininnanarvoinen tämän lähestymistavan tuntomerkki on pyrkimys irrottaa Suomen taloudelliset suhteet länteen Neuvostoliiton kanssa käytävästä taloudellisesta ja poliittisesta vuorovaikutuksesta.⁵ Tämä näkyy myös Laitisen artikkelissa siten, että hän ei halua nähdä Suomen läntisen integraatiopolitiikan osuutta Suomen ja Neuvostoliiton välisen kaupan suhteellisessa vähenemisessä, vaan etsii syitä tähän asiintilaan pelkästään Suomen ulkopuolelta (ks. ss. 201—202). Laitisen artikkeli antaa aihetta moniinkin jatkoajatuksiin, mutta tässä yhteydessä riit-

täköön toteamus siitä, että hänen näkemyksensä EEC-ratkaisun sekä poliittisesta että taloudellisesta ensisijaisuudesta Nordekiin verrattuna (s. 195) itse asiassa tukee Pekka Korpisen teesiä, jonka mukaan Nordek oli ainoastaan puolipakollinen välivaihe puunjalostusteollisuuden havittelemalle ja keskusta-oikeiston tukemalle EEC-vapaakauppasopimukselle.⁶

Viimeisenä reunamerkintänä kannattaa kiinnittää huomiota Risto Hyvärisen esittämiin ajatuksiin. Tällä en tarkoita ensisijaisesti sitä ja useissa aikaisemmissa arvioinneissa esiintuotua seikkaa, että Kekkosella olisi yya-sopimusneuvottelujen aikana ollut erityinen yhteys jopa Neuvostoliiton valtuuskunnan ohi suoraan Staliniin (s. 62). Viittaan pikemmin Hyvärisen eräisiin historiallisiin pohjia omaaviin filosofointeihin. Hyvärinen aloittaa Urho Kekkosen idänpolitiikkaa käsittelevän artikkelinsa tiivistelmällä erästä Turgenjevin novellista, jossa tilanomistaja pelastaa venäläisten talonpoikien armoille joutuneen ranskalaisen rumpalin, jota juuri ollaan hukuttamassa avantoon rangais-
tuksena osallistumisesta Napoleonin sotaretkeen. Tilanomistaja pelasti hänet sillä edellytyksellä, että ainoastaan rummuttamisen taitava rumpali opettaisi hänen kartanossaan pianonsoittoa; ellei rumpali tähän kykenisi, niin hänen edessään olisi kuolemanrangaistus. Musiikkia ymmärtämätön tilanomistaja hyväksyi kuitenkin vapisevan rumpalin pari haparoivaa koskettimenlyöntiä kisällinnäytteeksi ja näin rumpalin henki säästy. Joku saattaa nyt kysyä, mitä tekemistä tällä tarinalla on Suomen idänsuhteiden kannalta? Hyvärinen antaa kuitenkin vastauksen (s. 56—57) rinnastamalla rumpalin Suomeen ja tilanomistajan Neuvostoliittoon seuraavasti: 'Toisen maailmansodan aikana olimme hyvinkin avannon reunalla ja halukkaasti meitä sinne oltiin työntämässä. Mutta hyvällä onnella ja 'tilanomistajan' avulla Suomi selvisi hukkumatta. Ehkäpä Suomesta haluttiin saada soittotuntien antaja, en tiedä. Joka tapauksessa 'pianonsoiton' tuntemus ehkä oli rajan molemmilla puolilla samalla tasolla kuin Turgenjevin novellissakin'. Artikkelinsa lopussa (ss. 72—73) palaa tähän mieliteemaansa ja toteaa, että Suomen 'rumpalintaidot ovat riittäneet, kun opettaja on itse innolla yrittänyt. Jos jossain vaiheessa on tilanteen has-

sunkurisuus todettu, osapuolet ovat siitä hiljaa olleet pitäen sen luottamuksellisesti omana salaisuutenaan. — Senpä takia he kai pystyvät rauhassa rinnakkain elämään'. Yrittäen välttää tosikkomaisuutta en silti jaksa pitää tällaista keikaroivan huumorintajun ja kyynisyyden kombinaatiota erityisen mielekkäänä lähtökohtana Suomen idänsuhteiden erittelylle. Tällä en halua lainkaan väittää sitä, etteikö Hyvärisen artikkeliin sisältyisi eräitä hyvinkin mielenkiintoisia arvioita mm. maanpuolustuksen osuudesta ulkopoliitikassa.

Kuten ylläolevat reunamerkinnot osoittavat, niin Keijo Korhosen toimittama teos Urho Kekkosesta rauhanpolitiikkona on ainakin kahdelta näkökannalta mielenkiintoinen. Yhtäältä se tarjoaa luettavaksi ja kritikoitavaksi melko joukon erään koulukunnan ulkopoliittisia artikkeleita, joita olen päällisin puolin edellä käsitellyt. Toisaalta se tarjoaa kieltämättä myös joukon konstailematonta tietoa, jonka osalta en malta olla yhtenä esimerkkinä viittaamatta Jaakko Iioniemen Suomen ETYK-politiikkaa käsittelevään kirjoitukseen.

Raimo Väyrynen

Lähdeviitteet:

¹ Jukka Nevakivi, Urho Kekkosen ulkopoliittisesta toiminnasta toisen maailmansodan jälkeen. *Ulkopolitiikka* 2, 1975, ss. 66—86.

² Ks. Katarina Brodin artikkeleita Quo vadis, Finlandia? *Internationella studier* 4, 1973 ja Fem sätt att avvisa mishaglig kritik. *Internationella studier* 4, 1974.

³ Tältä osin ks. Krister Wahlbäckin ja Osmo Apusen välistä ajatustenvaihtoa, *Helsingin Sanomat* 19. 6., 7. 9. ja 18. 9. 1975.

⁴ Ks. Raimo Väyrynen, *EEC ja ulkopoliitiikka*. Hämeenlinna 1973, ss. 72—76.

⁵ Ks. Sama, ss. 70—71.

⁶ Pekka Korpinen, Suomen Nordek-politiikka. *Työväen taloudellinen tutkimuslaitos. Katsaus* 1, 1975, ss. 44—50.